

ACC. N:R M. 14377: 1-8.

Landskap: *Västergötland*..... Upptecknare: *And. Johansson, Flaid*.....
Härad: *Kind*..... Berättare: *olika personer; se uppt. bladno*
Socken: *Ö. Frölunda*..... Berättarens yrke: *+ skilda!*.....
Uppteckningsår: *1958*..... Född år ..... i .....

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Fiskebyggnad. s. 1-8.

LUF 79.

F I S K E B E B Y G G E L S E .

L U F 79.

Luf 79
1.

Trots frågelistans uppdelning i A och B, blir det mycket litet, som jag kan uppteckna. Ö.Frölunda är nämligen mycket litet begåvad med sjöar. Det finns visserligen en 7-8 st, men de är i huvudsak mindre skogssjöar. Och så har vi ån Ätran, som från norr till söder genomflyter socknen. Grannsocknarna, och då i första hand Kalv, har gott om sjöar. Kalv har sjön Kalven, som är ganska stor, och som genom kanalsystem, står i förbindelse med svansjöarna, och den ännu större sjön Fegen. I dessa sjöar har bedrivets och görs fortfarande ganska mycke fiske. I första hand har det väl varit till husbehov, men även till något försäljning. Förr brukade de ofta att komma hit till Ö.Frölunda med fisk, som de ville sälja. Det var mest braxen, som de fångade under lektiden, och som då ofta blev för mycke, för dem att själva använda i hushållen. Från de orter, som berörs av dessa sjöar tror jag med säkerhet, att det skulle varit mycket att uppteckna om fisket från äldre tid. Med tanke på att folklivsarkivet, antagligen har Ortsmeddelare, även på dessa platser, har jag ej gjort några förfrågningar där. De socknar, som är närmast berörda av dessa sjöar är, Kalv, Gunnarp. (Fegens samhälle ligger nämligen inom Gunnarps socken.

Vid fegens östra sida är det smålandssocknarna, Sandvik och Burseryd. De uppteckningar, som jag kan göra om fisket här, gäller i sin helhet frågelistans(A).

Det fiske, som förekom här förr i världen, får i sin helhet betraktas som husbehovsfiske. I en viss mån förekom också försäljning, och även i en viss mån, ytbyte mot andra livsmedel. De fiskeplatser, som här stod till förfogande, var skogssjöar, ån ätran och lillån. Lillån är, som namnet anger, en liten å en 12-13 k,m, lång. Den utrinne ur sjön Kalven och har sitt utlopp i Ätran. Som huvudnäring har inget fiske förekommit här i orten. Som binäring, får väl en del av fisket betraktas, fast det har i mycke lite utsträckning förekommit här. Husbehovsfisket var det mäst dominerande. I den gamla tidens knappa tillgång på föda, försökte alla hushåll, som hade någon möjlighet till det, att skaffa sig fisk. Torpställena som låg i skogarna (alla dessa hade ej tillgång till sjöar) eller hade för lång väg till de samma. Men för dem, som det var lämpligt, försökte att fiska, för att få ett tillskott ~~tillskott~~ till sitt matförråd. Vid vissa tillfällen, när fiskelyckan varit god, kunde man kanske också sälja en gädda. Men detta vill jag för min del ej hänföra till någon binäring, för något nämnvärt i kontanter, inbringade ej denna försäljning.

De som bodde här i ätrans dalgång, fiskade i älven. Den fisk som såldes var i regel endast gäddor. De som köpte dessa var för det mästa den tidens så kallade herrskapsfolk. Det var under våren sommaren och hösten, som fiske bedrevs. Under vintertiden förekom det aldrig i äldre tid. Jag tror att detta fångstsätt hör en nyare tid till. Det fanns ingen här, som fiskade så mycke, åtminstone ej av jordbrukarna, att de åsidosatte sitt dagliga arbete. De slag av fisken, som i huvudsak bedrevs här var, Garnfiske, Ryssjefiske, Ljusterfiske, Mjäd-ar, Ståndkrok och metning. Att vid krokfiske använda ett kohorn, har ej varit brukligt här. Ladugården eller något annat uthus, har varit den vanliga förvaringsplatsen för fiskredskapen här. Fiskrätten i sjöarna, var ej vanligt i äldre tid, att den var uppdelad på strandägarna, de hade den gemensam. Likaså fiskrätten i ån, var väl mest gemensam. Strandägarna höll dock på en viss rätt. Här i Ätran är det så, att det går ut många s, k, avar från ån. Dessa avar är, åtminstone en del av dem, så belägnare, att åkrar går runt desamma. Ägarna av sådan jord ville givetvis ej, att obehöriga gick där och fiska. Och detta var också lätt för dem att förhindra, åtminstone om ~~XX~~ de, som fiskade gick på land, de kunde förbjuda dem att trampa ner deras gräs

eller annan gröda. Dessa avar står, förutom när det är särskilt lågt vattenstånd, direkt i förbindelse med ån. Det bästa och det mest givande fisket är också i dessa avar. Om förbindelsen till ån är smal är det lätt, att där stänga med bräder, och sätta ut en mjärde. Detta fångssätt var mycke vanligt förr. Det var också mycket vanligt förr att vid denna mynning, spänna över ett nät, eller en s, k, sättvad. I dessa avar, som mest var omgiven av åkerjord, eller betesvallar, och var så lunda, mest rena för nedfallna träd och kvistar, fanns också de, som bedrev notfiske. Det var ej allmänt detta dragnotsfiske, dragnoterna var ganska dyra i inköp. För att dessa dragnoter skulle hålla, måste garnet vara mycke groft, och de var tungsamma att handskas med. Detta fiske tillgick så, att det var några stycken, som slog sig samman, för gemensamt fiske. Dragnoten kunde dragas, av hästar eller oxar, eller om man var så många mannar, att man orka, att draga dem själv. Berättaren omtalar, att i hans ungdom var det ett gäng, som brukade att fiska på detta sätt. Den ene av dessa var ägare till den äve, som de brukade att draga noten i. De var en fem sex stycken, och så hade de en häst med sig, som drog vid den ena sidan av aven,

och mannarna själva vid den andra. Denna notdragning brukade de att göra blott en gång om året, på våren då braxen lekte. Braxen var också den fisksort, som de fick mest fångst av. För övrigt var det mört, abborre, och i lyckliga fall någon gädda. Men de kunde ibland få ganska stora kvantiteter. De brukade ej i regel att sälja något av denna fisk. De delade den emellan sig, och sedan kunde var och en av dem om de tyckte att de fått för mycke för eget bruk, ge till grannar eller goda vänner. De saltade en del och torkade en del fisk, om det blev en riklig fångst. Fisket i ån har alltid varit samfällt, och är fortfarande. Om man fiskar med båt i ån ~~XX~~ ~~XXXX~~, och alltså ej går på någons strandägor och trampar ned, tror jag ej att detta i ~~x~~ lag, går att förbjuda. Och det vore ej heller mycke, att förbjuda, numera är det dåligt med fisktillgången i Ätran. Jag är född på en gård här, som heter Skönebäck, och som då var en ~~XX~~ utgård till Mölneby. Till denna gård fanns ett par stycken avar, och även ett par utlopp för bäckar, som rann ut i ätran. Det fanns också ett par gravda mörgelgravar. Dessa mörgelgravar var ej så långt från ån. Några av gårdens statare, som var intresserade av fiske, gravde ett dike, mellan dessa mörgelgravar och ån, och fick av detta ett bra mjärdfiske.

En av statarna var särskilt intresserad av fiske. Han hade mjädrar ute, satte ut ståndkrok, för att fånga gäddor, han försökte sin lycka med ett snara gäddor. Han kunde tillbringa hela sommarsöndagar, med dessa olika fisken. Gäddorna hade han sällan råd till att äta själv. Dessa sålde han, för att få lite extra inkomst.

Vad som angår strandplatsens bebyggelse, får jag lämna obesvarat. Något som föranleder svar på dessa frågor har ej förekommit här. Av samma anledning kan jag ej heller uppteckna något angående strandplatsens kolonisation.

Någon nämnvärd organisation av fisket förekom ej. Det mesta, som förekom av organisation, var det dragnotsfiske~~X~~, som jag förut nämnt. Det förekom dock ofta, att man var några stycken, när man gick och fiskade, men detta var i regel en tillfällig överenskommelse, och mest för sällskaps skull~~X~~. Och detta sällskapsfiske, får nog mest betraktas, som ett nöje. Det mest vanliga var dock, att var och en fiskade för sig själv. De som ägnade sig åt fiske här, var i huvudsak sådana som tyckte, att de behövde detta tillskott, till sitt hushåll. Storleken på deras jordbruk, var ganska skiftande, och likaså antal djur.

Fiskets försörjningsbetydelse.

Fisket här på orten har aldrig varit av sådan betydelse, att det gett någon ett levebröd. Men i en viss mån, måste det dock betraktas som ett tillskott, till försörjningen. Jag har förut glömt att nämna, att något ålfiske också har, och förekommer här fortfarande. I de bäcker, som har sin upprinnelse ur sjöar, var det vanligt, att i något IX fall (fors) sätta upp ålkistor. I dessa ålkistor kunde man i bland få ganska bra fångster. Men denna fångsttid var ganska kort. Det var vid mörka och regniga höstnätter, som denna fångst var bäst. Vid Mölneby gård finns, och har funnits sedan början av 1900 talet en kraftstation i Lillån. Vid dammanläggningarna där, är riktiga ålkistor anordnade. Där har under tidernas lopp fångats, och fångas ännu ganska mycket ål. Jag har hört omtalas, att de har någon hävd på denna fiskrätt. Denna hävd ger Mölneby den rättigheten, att ingen strandägare från sjön Kalven till Mölneby, får helt avstänga ån. Detta ålfiske har varit och är ännu, ganska betydande. Mölneby ägdes till 1914 av ett bolag och sedan dess enskilt av disponenten till detta bolag. Men i samband med för övrigt, denna stora rörelse, kan ålfisket ej där betraktas, som något enskilt levebröd.

Trotts att det ej ,här på orten har förekommit något vidare fiske, måste det dock i äldre tid, ha betraktats, som ett icke ovesentligt tillskott av försörjningen. För småbönder, torpare, statare, backstuge sittare och alla andra fattiga, hade varje tillskott till matförrådet, sin betydelse. Sötvattnets småfisk, är väl inte så särdeles värdefull. Men för äldre tiders människor, av nämnda kategorier, som ofta hade brist på föda, många gånger på gränsen till svält, hade säkert, även den torkade mörten sitt stora värde.

Som jag från början anmärkte, är det ej mycke av värde, som jag har kunnat uppteckna, angående denna frågelista. Men jag har ej kunnat göra det på annat sätt. Ortens omständigheter angående fiske, och andra samhörigheter i samband med detta, är sådana att det ej funnits mer, att göra åt detsamma.